

MONOK ISTVÁN

Giambattista Bodoni könyveinek ismerete Magyarországon és Erdélyben a 18. század végén és a 19. század elején

A 18. században a Magyar Királyság és az Erdélyi Nagyfejedelemség csakúgy, mint a Milánói Hercegség, egy olyan birodalom része volt, amely határos volt a Pármai Hercegséggel. A saluzzói származású Giambattista Bodoni számára,¹ azzal együtt, hogy nyomdászati, betűmetszői ismereteit Rómában szerezte, az „Alpokon-túli” kulturális tájékozódás természetes volt. Nem csupán angliai utazási terve mutatja ezt, hanem betűtervezési gyakorlata is. A Habsburg Birodalom tisztségviselői, arisztokráciája, egyházi és világi értelmisége számára az itáliai kulturális és tudományos orientáció a történelem során folyamatos volt, az észak-itáliai egyetemek a felsőfokú tanulmányok csúcsát jelentették számukra. A 18. századi Magyar Királyság és Erdélyi Nagyfejedelemség újjászerveződő katolikus egyháza számára pedig Bologna és Róma jelentették a főpapi utánpótlás képzésének kulcspozíciójú helyeit, Bécs mellett, de ugyanakkor Bécs közvetlen hatásának ellensúlyozására is.

Az észak-itáliai nyomdai központok jelentősebb szereplői, kiadók és könyvkereskedők számára a Habsburg Birodalom fontos piac volt, és éltek is a szomszédság adta lehetőségekkel. Nem csupán a velencei, vagy a milánói nyomdák, hanem a szomszédos területek kiadói is. Ha az osztrák

---

¹ A könyvtárnyi világnyelvi szakirodalom helyett itt néhány magyar nyelvű tanulmányra hivatkozom, adalékul egy nemzetközi Bodoni-bibliográfiához: ZAMBRA Alajos, *Giovanni Battista Bodoni (1740–1813) = Magyar Könyvszemle*, 21 (1913), 332–340.; NEMES György, *Tünődések, Garamond, Bodoni, hol vagytok? = A Magyar Bibliofil Társaság Évkönyvei*, 5. kötet, Budapest, 1995, 55–57.; TIMKÓ György, *Parma nagy nyomdása, Bodoni, A nyomdászmuzeum névadója = Magyar Grafika*, 47 (2003), 6. sz., 113–115.

arisztokrata családok körében elterjedt műgyűjtési ízlés történetének bármely kézikönyvét kézbe vesszük, abban helye van a Bodoni-féle kiadványoknak. A magyar arisztokrácia pedig elsősorban a birodalmi nagyobb családok kultúrapártoló tevékenységét, kulturális ízlését tekintette példának. A Bécsben élő magyar nemesi családok tagjai tehát a német nyelv mellett franciául és olaszul is tanultak, az Itália-orientáció a cinquecento utáni új reneszánszát élte körükben.

A 18. századi Magyar Királyságban és Erdélyi Nagyfejedelemségben a nyomdák száma folyamatosan nőtt. Míg a 17. században 29 városban tudunk működő officináról, a 18. században ez a szám 48-ra emelkedett, és a nyomdák működése is folyamatosabbá vált. A 19. század első felében a nagyobb közigazgatási központokban (megyék) törekedtek arra, hogy valamilyen nyomdát alapítsanak, vagyis a 19. század közepére a nyomdahelyek száma megközelítette a százat. A 18. században összesen közel 45.000 mű látott napvilágot, a 19. század első felében közel ennyi. A legnagyobb nyomdák a korszakban a Landerer, illetve a Trattner családokhoz köthetők, mellettük a legjelentősebb a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda volt, Budán.

Ez utóbbi eredetileg a Nagyszombatban alapított jezsuita egyetem szolgálatára alapított officina utódja volt.² Mária Terézia 1773-ban kitiltotta a jezsuita rendet a Birodalomból, javaikat részben a világi papi intézmények, részben világi oktatási helyek vették át. 1773-ban a nyomdának is elkészült a leltára, a betűk összeírása úgy történt, hogy a kéziratos összeírás utolsó lapjaira a betűtípusok és a díszek lenyomatait tették.³ Már ezeken a betűkön is látszik a klasszicista ízlés, Bodoni közvetlen hatásáról, ismeretéről

² Vö.: IVÁNYI Béla, GÁRDONYI Albert, *A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda története 1577–1927*, Budapest, KMENy, 1927; KÁFER István, *Az Egyetemi Nyomda négyszáz éve, 1577–1977*, Budapest, Magyar Helikon, 1977; *Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777–1848*, ed. by Péter KIRÁLY, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

³ HAIMAN György, MUSZAK Erzsébet, BORSA Gedeon, *A nagyszombati jezsuita kollégium és az egyetemi nyomda leltára, 1773*, Budapest, Balassi Kiadó, 1977.

azonban korai lenne beszélni. Ez a nyomda azért is jelentős, mert kiadványszerkezete sok tekintetben figyelemre méltó. Mutatja ugyanis a Habsburg-kormányzat oktatás-, és nemzetiségpolitikájának változásait,⁴ hatása a könyvízlés elterjesztésében kiadványai példányszáma miatt is számottevő volt. Miután jelentős számban tankönyveket adott ki, ez az ízlésformálás még inkább hangsúlyossá válhatott.

A nyomdának Budán önálló betűöntő műhelye is volt, 1777 és 1877 között közel 2200 könyvhöz készítettek itt betűket: magyar, latin, német, cirill (szerb, bolgár, rutén), román, héber és görög alfabétumot terveztek. A legjelentősebb betűmetsző Bikfalvi Falka Sámuel (1766–1826) volt, aki 1789-től került a budai műhely élére. 1814-ben még nem betűmintakönyvet adtak ki, hanem egy kis füzetben (*Schriftproben*) ajánlatokat tettek betűk eladására a budai, a pesti, illetve más városbeli nyomdák számára.⁵ Falka Sámuel 1824-ben publikálta a nyomda betűmintakönyvét: *Proben aus dem Schriftgiesserey der Königlichen Ungarischen Universitäts-Buchdruckerey* (Ofen, 1824). A szakirodalom egybehangzó megállapítása szerint „a mintakönyv típusai méltán képviselik a korszak európai *Bodonianus* tipográfiai stílusát, akár a betűformákat, akár a nyomdai díszeket és sorközoket tekintjük át.”⁶

Ez a betű aztán elterjedt az egész Magyar Királyságban, hatással volt a 20. század legjelentősebb magyarországi műhelyére, a gyomai Kner nyomdára is.⁷ Így Kner Izidor (1860–1935), és fia, Imre (1890–1944)

⁴ Péter KIRÁLY, *National Endeavours in Central and Eastern Europe as Reflected in the Publications of the University Press of Buda, 1777–1848*, Budapest, OKM, 1993.

⁵ NÁDAI Pál, *Az Universitas nyomdája: Nagyszombat–Buda–Pest*, Budapest, Bíró M. Nyomdai Műintézet Rt., 1928 (különlenyomat a *Magyar Grafika* 1928-as évfolyamából), 18–24.

⁶ SZÁNTÓ Tibor, *Bodoni és a magyar tipográfia = Magyar Grafika*, 34 (1990), 2. sz., 4–12. (idézetre: 5.)

⁷ Csupán két összefoglaló munkát említek, amelyekben teljes történeti bibliográfia található: *Egy nyomdaműhely titkaiból, Gyomai Kner Nyomda, 1882–2007, kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban, 2007. május 15.–július 14., összeállította FÜZESINÉ*

lényegében napjainkig életben tartotta a Bodoni-betű tiszteletét. Ez utóbbi munkásságának ún. „klasszicista korszaka” az igazán jelentős a Bodoni-recepció története szempontjából. 1940-ben rádióelőadást tartott *A könyv művészete* címmel, amely előadást nyomtatásban is kiadták halála után.⁸ Ebből az előadásból idézünk:

„Úgy lehetne meghatározni a nyomdász munkáját, hogy munkája minden elemét mástól, készen kapja. Készen kapja a kinyomtatandó szöveget, a papirost, a betűt, a festéket és a gépet is. Amit ő ad a kész nyomtatványhoz, az a betűk közötti üres tér, mert ezekből a megadott elemekből ő építi fel a papiros fehér síkján a könyvet. De ezek az elemek számtalan, csodálatos lehetőséget rejtenek magukban, s a magyar lélek a magyar könyvnyomtató által a maga sajátos módján igyekszik ezeken keresztül megoldani az emberiség egyetemes kérdéseit. Szeresd hát a magyar könyvet, magyar olvasó – szeresd és tiszteld mesterségedet, magyar könyvnyomtató, és a legegyszerűbb feladatot is azzal az érzéssel, azzal a felelősségtudattal igyekezz megoldani, hogy nemzedetért dolgozol, amikor magyar könyvet csinálsz.”

Mindezt természetesen valóban európai hagyományra alapozva, európai értékrenddel valósította meg, nemzetközileg elismert minőséggel. És mielőtt bárki nemzetieskedőnek, nacionalistának mondaná őt, hozzáteszem a szomorú tény: Mauthausenben őt azért ölték meg, mert zsidó vallású magyar ember volt.

*

Bodoni ismerete azonban a Magyar Királyságban és Erdélyben jelentősebb volt a könyvek gyűjtői körében, mint a nyomdászok között.

HUDÁK Julianna, ERDÉSZ Ádám, Budapest, OSZK, 2007 (bibliográfia: 203–209.); FÜZESINÉ HUDÁK Julianna, *125 éves a Gyomai Kner Nyomda*, Gyomaendrőd, Gyomai Kner Nyomda, 2008 (A Kner Nyomdaipari Múzeum füzetek, 36.).

⁸ KNER Imre, *A könyv művészete*, Budapest, 1957 (2. kiadás: 1972).

A magyar és erdélyi történelemben a 19. század első harmada „Reformkor” néven ismert. A reformok egyik lényeges eleme a magyar nyelvű kultúra látványos előretörése, intézményes kereteinek kialakulása. Magyar nyelvű folyóiratok jelentek meg, megalakult a Magyar Királyság Országos Könyvtára (*Bibliotheca Regnicolaris*, 1802, Széchényi Ferenc gróf alapításával), és a Magyar Nemzeti Múzeum (1808). Erdélyben a katolikus magyarok és a kálvinista magyarok is megalapították nemzeti könyvtáraikat, múzeumukat (Batthyány Ignác, 1798; Teleki Sámuel, 1802). A magyar nyelv és kultúra ápolására 1825-ben Pesten megalakult a Magyar Tudományos Akadémia, 1831-ben megjelent az első magyar helyesírási szótár. A bibliofil könyvgyűjtésben az arisztokraták mellett számos főpap, értelmiségi neve említhető.⁹

Apponyi Sándor (1844–1925) neve az egyik legismertebb a magyar vonatkozású dokumentumok (*hungarica*) gyűjtésében. Magánkönyvtárát ma az Országos Széchényi Könyvtár őrzi. Egy másik jelentős Apponyi-könyvtár¹⁰ a mai Szlovákiában fekvő Oponicén (Appony) található. Ennek alapítója a hungarikumgyűjtő Apponyi Sándor dédapja, a bibliofil Apponyi Antal György (1751–1817), kinek egyik fia, Apponyi Antal (1782–1852) az örökölt könyvtárát nyilvánossá szeretne volna tenni Pozsonyban (1827).¹¹

⁹ TÓTH András, *Ungarische Bibliotheksgeschichte vom Frieden von Szatmár (1711) bis zum Österreich-Ungarischen Ausgleich = Gutenberg-Jahrbuch*, 1986, 361–376.; MONOK István, *La bibliophilie en Hongrie au XVIII^esiècle = Art et métiers du livre*, 2002. Nr. 230. 20–25.; MONOK István, *Cara patria ac publica utilitas, Széchényi Ferenc könyvtáralapítása = Századok*, 138 (2004), 739–748.; MONOK István, *Identité culturelle, identité nationale: Les bibliothèques en Hongrie et en Transylvanie au XVIII^esiècle = Un'istituzione dei Lumi: la biblioteca, Teoria, gestione e pratiche biblioteconomiche nell'Europa dei Lumi, Convegno internazionale, Parma, 20–21 maggio 2011*, A cura di Frédéric BARBIER, Andrea DE PASQUALE, Parma, 2013, Museo Bodoniano, (Caratteri 8.) 209–228.; magyar kivonata: *A központi gyűjtemények kialakulása és a nemzeti identitás épülése = Líceumi Paletta, Pályázati különszám: A humán teljesítménytechnológia*, szerk. Verók Attila, Eger, 2015, 4–9.

¹⁰ Ennek történetét összefoglalta FARKAS Gábor Farkas, *Apponyi könyvtár Apponyban és Budapesten*, http://nemzetikonyvtar.blog.hu/2011/10/12/apponyi_konyvtar (2013.10.13.)

¹¹ A könyvtár bécsi korszakának történetét részletesen megírta GRANASZTÓI Olga,

Terve nem valósult meg, így a gyűjteményt a családi birtokra, Apponyba költöztette. A család későbbi generációinak tagjai többször kényszerültek különleges értékeknek aukción történő eladására (London, 1892, Bécs, 1918, Prága, 1939). A könyvtár mai is látogatható a szépen felújított kastélyban. Mostani tanulmányunk szempontjából a legfontosabb, hogy az 1939-es prágai aukción került eladásra az Apponyi-család teljes Bodoni-gyűjteménye.¹² Ezt a gyűjteményt vélhetően a Bodonival kortárs dédapa szerezte meg a család számára. A dédapa – Apponyi Antal György – életében, vagyis a 18. és a 19. fordulóján maga az Apponyi-család nem tartozott a leggazdagabbak közé. A közismert bibliofil kortársak, Festetics György (1755–1819),¹³ Széchényi Ferenc (1754–1820), Illésházy István (1762–1838) vagy Jankovich Miklós (1773–1846) mindegyike más-más célt kívánt megvalósítani a könyvgyűjtéssel. Festetics egy mezőgazdasági felsőfokú képzőintézményt, Széchényi Ferenc a „Királyság könyvtárát”. Az őt követők is inkább a hungarikum-ritkaságokra koncentrálták gyűjtésüket, vagyis a magyarokkal, Magyarországgal kapcsolatos különleges, egyedi dokumentumokra vadásztak. Bibliofil könyvízlésük megvolt, de a tematikus gyűjtést inkább előtérbe helyezték. Jellemző, hogy akkor, amikor Széchényi Ferenc kiadta könyvtárának katalógusát, és köteteit elküldte a kortárs arisztokrácia tagjainak, a főpapoknak, jelentős

---

Litteris in Patria Augendis? Könyvtártörténeti elmélkedések a „másik” Apponyi könyvtár sorsának apropóján = MONOKgraphia, Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára, szerk. NYERGES Judit, VERÓK Attila, ZVARA Edina, Budapest, Kossuth, 2016, 220–227.

¹² *Knihovna – Bibliothek Comes Apponyi, 53. knižníaukce, Dražba v Praze, 6–7.6.1939*, Praha, K. Zink, 1939, idézi: Frédéric BARBIER, *L'imprimé, les transferts et l'Europe centrale et orientale = Est-ou est: Transferts et réceptions dans le monde du livre en Europe (XVIIe–XXe siècle)*, ed. par Frédéric BARBIER, Leipzig, Universitätsverlag, 2005, (*L'Europe en réseaux. Contributions à l'histoire de la culture écrite 1650–1918. – Vernetztes Europa. Beiträge zur Kulturgeschichte des Buchwesens 1650–1918*, Bd. II.), 34.

¹³ KLEMPA Károly, *A keszthelyi Festetich könyvtár*, Keszthely, 1938; KOSTYÁL László, *Festetich László kísérletei közkönyvtárak megalapítására* = OSZK Évkönyv, 1961–62; SÜLE Sándor, *A keszthelyi Georgicon*, Budapest, 1968.

értelmiségieknek, akkor a köszönő válaszlevelekben a „szép könyv” dicsérete nem fordul elő, igaz, a könyvtár alapítójának sem volt szándéka a pusztán szép könyv gyűjtése.¹⁴

A Bodonival kortárs magyar arisztokraták közül csak az erdélyi kálvinista kancellárt, Teleki Sámuel (1739–1822) ismerjük, mint aki levelezésben állt a mesterrel.¹⁵ Teleki Sámuel maga is egyetemi tanulmányokat végzett 1759 és 1763 közt. Ajogi és történelmi tanulmányok mellett a természettudományok érdekelték (Utrecht, Leiden, Bázél). A latin és német mellett jól beszélt franciául, Párizsban öt hónapot tartózkodott. II. József belső tanácsosi köréhez tartozott, sok időt töltött Bécsben. Életében mindig módszeresen gyűjtötte a könyveket, enciklopédikus könyvtárat alapított több tanácsadó segítségével. Amikor Magyarországon Széchényi Ferenc a Bibliotheca Regnicolaris alapjául ajánlotta fel magánkönyvtárát, vagyis 1802-ben, ő maga is nyilvánossá tette könyvtárát Marosvásárhelyen. A 36.000 kötetes gyűjtemény katalógusát maga kezdte kiadni.¹⁶

¹⁴ *Catalogus Bibliothecae Hungaricae Francisci Com. Széchényi, Sopronii, typis Siessianis, 1803; Catalogus Bibliothecae Hungaricae Nationalis Széchényianae, Posonii, typis Belnaianis, 1803, Catalogus Bibliothecae Hungaricae Nationalis Széchényianae. Tomi I. Scriptores Hungaros et Rerum Hungaricarum typis editos complectentis. Supplementum I. A.–Z. Posonii, typis Belnaianis, 1803; Catalogus manuscriptorum: Bibliothecae Nationalis Hungaricae Széchenyiano-regnicolaris. Vol. 1–3. Sopronii, typis haered. Siessianorum, 1813–1815; Catalogus numorum Hungariae ac Transilvaniae Instituti Nationalis Széchényiani. Vol. 1–2. Pestini, typis Matthiae Trattner, 1807–1810. A válaszlevelek gyűjteménye: DEÁK Eszter, ZVARA Edina, „Levélben értesítsen engem!” Kortársak Széchényi Ferenc könyvtáralapításáról, Budapest, Kossuth Kiadó–OSZK, 2012.*

¹⁵ Bodoni és a bécsi udvari körök, Bodoni és Teleki kapcsolatáról legújabban lásd Andrea DE PASQUALE, *Bodoni in Ungheria: la corrispondenza con il conte Sámuel Teleki = MONOKgraphia*, i.m. 143–148.

¹⁶ *Bibliothecae Samuelis S.R.I. Com. Teleki de Szék, Pars I. Viennae, per Sam. Falka [...] in Typographico Baumeister, 1796; Pars II. Viennae, typis Andreae Schmidt, 1800; Pars III–IV. Viennae, typis Antonii Pichler, 1811, 1819.*

A Bodonival folytatott levelezésnek tíz ismert darabja maradt fenn. Ötöt a főúr írt Bécsből a nyomdásznak, és öt válaszlevél maradt ránk. Bodoni válaszleveinek csak az *impuruma*, vagyis a fogalmazványa ismert a *Museo Bodoniano di Parma* levéltárának alfabetikusan rendezett levelezés-gyűjteményében. Van olyan, amely csak minuta jellegű, a küldendő, vagy éppen fizetendő könyvekre tér ki, a levélbeli fogalmazás szabályai nélkül:

1794. június 24. Párma, Bodoni Telekinek

1795. március 24. Párma, Bodoni Telekinek

1795. április 22. Bécs, Teleki Bodonihoz

1795. június 30. Párma, Bodoni Telekinek

1795. augusztus 31. Bécs, Teleki Bodonihoz

1795. december 30. Bécs, Teleki Bodonihoz

1796. április 17. Bécs, Teleki Bodonihoz

1797. január 25. Parma, Bodoni Telekihez (Közli Somkuti

Gabriella¹⁷) Eredeti: Marosvásárhely; másolata: Parma

[1798] s. d., Bécs, Teleki Bodonihoz

[17 ??] s. d., Párma, Bodoni Telekihez

A levelezés a teljes, Bodoni által kiadott szövegtörzsből a következőket érinti: Catullus, Tibullus, Propertius; Longinus; Tacitus; Theophrastus; Lucretius; Coluthus; Tryphiodorus; Faernus Cremonensis; Tasso; Petrarca.¹⁸ A levelekből kiderülnek a nyomda papírbeszerzési

¹⁷ SOMKUTI Gabriella, *Giambattista Bodoni levele Teleki Sámuelhez* = *MKSz*, 75(1959), 200–202.

¹⁸ Ezek közül ma Lucretius, Tasso és Petrarca kivételével, amelyek a katalógusok tanúsága

nehézségei, de emellett az is, milyen közvetítőkkal tudott Bodoni könyveket eljuttatni egy főúri megrendelőnek Bécsbe, Rovereto, Mantua, vagy Velence érintésével. Ennek feltárása a Teleki Sámuel kapcsolatrendszerét kutatók számára is több érdekességet rejt. A nagy értékű bibliofil kincseket biztonságosabb volt – ahogyan ma is az – nem postaszolgálatra bízni. A személyes közvetítésben olyan személyek neve fordul elő, akik a császári udvar tanácsosaiként gyakran megfordultak a Pármához közeli Habsburg-területeken. „Comte Wiltzek” személye jól ismert. Johann Joseph Maria Graf von Wilczek (1738–1819),¹⁹ diplomata, a Habsburg-császár *plenipotentarius*a Milánóban. „Barone Spielmann” is jól ismert, hiszen a magyarországi jogalkotásban is támaszkodott tanácsaira a császár: Anton Spielmann (1738–1813) ráadásul maga is művelt, bibliofil ember volt, a Cseh Udvari Kancellária alelnöke (Vizepräsident der Böhmischoesterreichischen Hofkanzlei).²⁰ Sokkal érdekesebb személyiség azonban „Conte Arrivabene”, akit a Bécsben is ismert Giovanni Arrivabene (1764–1801) drámaíróval azonosíthatunk. *Elettra* című tragédiája 1795-ben jelent meg a császárvárosban.²¹

A Teleki-kutatás szempontjából az is érdekes, hogy a klasszikus-filológus felkészültségű főúr mennyire tájékozott volt egyes szövegek történetét illetően. Ő, mint Janus Pannonius kiadója jól ismert,²² ám 1795. április 22-i levelében azt írja Bodoninak, hogy neki megvan egy

---

szerint nem érkeztek meg, a többi megvan, jelzeteik: Catullus–Tibullus–Propertius – Tclf-112 d; Longinus – Tclf-78 a; Tacitus – Tclf-140 b-d; Theophrastus – Tclq-34 a; Coluthus – Tclq-88 b; Tryphiodorus – Tclq-88 c; Faernus Cremonensis – Tq-711 b2.

¹⁹ GOLDMANN, Arthur, *Johann Joseph Maria Graf von Wilczek = Allgemeine Deutsche Biographie (ADB)*, Band 42, Leipzig, Duncker und Humblot, 1897, 482–486.

²⁰ Kaunitz, Philipp Cobenzl und Spielmann, *Ihr Briefwechsel 1779–1792*, hrg. von Hannes SCHLITTER, Wien, Holzhausen, 1899; Helene BUETTNER, *Anton Freiherr von Spielmann. Aufstieg und Sturz eines österreichischen Staatsmannes*, Wien, Univ. Diss., 1936.

²¹ *Elettra, Tragedia*, Vienna, Alberti, 1795.

²² *Iani Pannonii ... Poemata ... Trajecti ad Rhenum*, Bartholomaeus Wild, 1784.

Theophrastus görögül, amelyet egy vatikáni kódex alapján adtak ki 1789-ben,²³ de szüksége lenne Bodoniéra is.

Tanulmányunk végén megismétljük a bevezetőben mondottakat, aláhúзва, hogy Bodoni a vele kortárs arisztokrácia körében ismert volt kiadványaival, többeknek közülük sikerült teljes, vagy csaknem teljes Bodoni-kiadványsorozatot megszerezni. Az ugyancsak kortárs magyar betűmetsző, Bikfalvi Falka Sámuel is ismerte tevékenységét, ismerte értékeit, és ízlését érvényesítette a saját, a magyarországi tipográfiát meghatározó munkájában. A bibliofil érték, illetve a klasszicista betűforma azonban túlélte ezt a generációt, így Bodoni hatása a 20. században is élő hagyomány volt Magyarországon.

A kutatást az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 "Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen" című projekt támogatta.

---

²³ THEOPHRASTUS, *Characteres*, cum adnotationibus et indice locu pletissimo edidit Johann Friedrich Leonhard MENZEL (Graece), Bayreuth, I. A. Löbeckius, 1789.

TARTALOM

Előszó	7
WEISZ SZIDÓNIA: „Kurta idő alatt ki nem aknázható kincses bányája a magyar közép- és kora újkori történelemnek”: a Teleki-nemzetség marosvásárhelyi levéltára	9
VERÓK ATTILA: Magyarországi nemzetek bibliotékái és a Telekiek	45
OLÁH RÓBERT: Idősebb Geleji Katona István könyvei a Teleki-Bolyai Könyvtárban	57
RÁCZ EMESE: „ <i>Bibliothecam (...) az Enyedi Collegiumnak maradgyon</i> ”. Teleki József (1675–1732) könyves mecénatúrája	91
DEÉ NAGY ANIKÓ: Teleki Sámuel úti jegyzeteinek hányattatásai	113
MONOK ISTVÁN: Giambattista Bodoni könyveinek ismerete Magyarországon és Erdélyben a 18. század végén és a 19. század elején	129
EGYED EMESE: A zseniális olvasó. Teleki Domokos: <i>A Spanyolok Mexicóba</i>	139
SEBESTYÉN MIHÁLY: Vázlat Teleki V. (avagy VII.) Mihály (1756–1826) életrajzához	159
V. ECSEDY JUDIT: A marosvásárhelyi könyvnyomtatás kezdetei	183
SZABÓ ÁDÁM: Teleki József (1790–1855) tudományos jelentősége ...	213
KIMPIÁN ANNAMÁRIA: A Teleki Téka disszertációgyűjteménye	225
LÁZOK KLÁRA: Teleki Sámuel nem könyvalapú gyűjteményei	247
LÁSZLÓ LÓRÁNT: Kelemen Márton könyvtáros és Szakáts János segédőr konfliktusa	275
BÁNYAI RÉKA: „Pufiana”: eltűnt, megkerült, lappangó könyvek	291
Rezumate	325
Abstracts	332

A Telekiek és a kultúra

A 2016. októberi marosvásárhelyi konferencia
tanulmányai

Marosvásárhely, 2017.

Kiadja a TELEKI TÉKA ALAPÍTVÁNY

Szerkesztő: BÁNYAI RÉKA
Borítóterv és a rezümék fordítása:
KOVÁCS-GORBOI GYÖRGY

© Szerzők, 2017.

A kötet megjelenését a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatta.

ISBN 978-973-0-25539-3

Masterdruck Nyomda, Marosvásárhely